

הישן תחת המטה פרק שני סוכה כ"א

כי הא' נו'. דבשמעתא איכא גמי ריהטא בלא טרחא ואיכא עין
 בטרחא: כי הו' קיימי מקמיה דרב סמדה. פניו דאגמריניה
 בעמלתא: מרטי גמרא. מה שמענו מפיו דבר פלוני אסור דבר
 פלוני מותר: והדר מעייני בסבדא. מה טעמו על דבר וס' יש
 להשיב כלום: מאני משפיה. כוסות:
 במטללאת. לפי שאין מואוסים:
 מאני מילא. ערות לאחר שאכלו
 בן זרין להוילין: לבד ממטללאת.
 חוץ לסוכה: חלצא. כד של חרס
 שזאזין בו המים: ושחיל. לוי של
 עץ: שרגא. נר של חרס שקורין
 קרושי"ל: סודה קטנה. של שיעור
 מנומס' ו' טפחים אסור להניח
 בתוכה: מקפה של גריסין. ממהרת
 לקלל בגשמים מעט: ליבוסא.
 קסמין של סך היה משרי על המאלל:
 רב יוסף מאניי דעת הוא דמניא
 ב' ערבי פסחים (פסחים ק"ג): שלשה
 חיהן אין חיים הרחמנין והרתמנין
 ואניי הדעת שאינם יכולין לסבול
 סוס דבר מניחו ואמר רב יוסף
 בלוהו וניחא זו: וינדו גשמים.
 וירד מן הסוכה לגמור ועדמה בית
 וכשיש לו פסקו גשמים אין מטרין
 אורו להפסיק ולנגות עד שיגמור:
 איבעיא לכו עד שיאור. עד שיעלה
 עמוד השחר: או עד שיעור. משינתו
 הא אם הקץ אפילו היה צחי הלילה
 יקום משינתו ועלה וישן בסוכה:
 סא שעת עד שיאור ועלה עמוד
 השחר. ועל כרחיך עד שיעור הוא
 דמניא ב' דל"כ מאי ויעלה עמוד
 השחר: פרי. בתמיה שני דברים
 אלו הן סותרים זה את זה שיאור
 משמע שהאיר לו המזרח ועלה עמוד
 השחר משמע קודם לכן: אלא. על
 כרחיך שיעור קמני וה"ק עד שיעור
 משיעלה עמוד השחר לאפוקי אם
 הקץ משינתו צלילה דלון מטרין
 ואם עלה השחר ולא יעורר אין מקיפין
 אותו: מי שפך לוי. עד לרבו והכי
 קאמר משל לעבד שזה עושה ורבי
 עבדות שאינו עובד כהוגן כך ידוע
 שאין ישראל עובדין כשורה או דלמא
 הכי קאמר ושפך לו רבו קיתון על
 פניו לומר לא מלפני דלי אפשי
 בשמושך וירידת גשמים היא שפיכת
 קיתון ומכל מקום סימן קללה הוא
 ומינה פירושא דמתניתין מביעיל לן
 שפיכת הקיתון מאי היא ישיבת
 הסוכה או ירידת גשמים: בזמן
 שהחמה לוקה נו'. משום דאירי הכא
 בסימני קללה נקט לה: והניח פנה.
 לנטיורי"א: והשיבס. בחשך. כך
 כשהחמה לוקה אינה מאירה כל כך:
 מפני שמנומדים במכותיהם. כל מיני

הנהרות הב"ח

(ה) תוס' ד"ה ואמר וכו'
 וזרין לאכלי שם ש"ס ט"ו:

מוסף רש"י

אי אפשר בשימושך.
 כלומר כשהשמים יורדים
 לסוכה הכל יוצאין ונאלץ
 שאין הקב"ה שפך
 ששמשם לפניו (וענין ב"ה.
 הדרן עלך הישן

מוסף תוספות

א. ובשעת סעודה אכיל
 בקריה בסוכה. מוס' קאמין
 ד"ה אמרי לו. י"ש
 שפירשו דומיא דמיגרא
 ועיני, וה"ק מאני מילא
 מצי לאנוחיה בר
 ממטללאת אבל מאני
 משינתו במטללאת דוקא,
 ואחרים פירשו דמני
 מילא אינו רשאי להניחם
 בסוכה אבל מאני משתא
 רשאי ר"ן. ג. ויש
 שאומרים דבר שיעור
 דלוק קאמר ומשום
 דמניא ובסוכה קטנה הוא
 על פניו ולפיכך
 ממטללאת, וקשיא להאי
 פירוש הא דאמר לקמן
 וכו'. מחמת.

רבינו הגנאל

כי הא דרבא הווי רמי,
 כי הווי קיימי מקמי רב
 חסדא, הווי מרטי לישנא
 ויהי רבי ומעייני
 בגמרא, והדר יתיב ומעייני
 בסבדא. אמר רבא מאני
 משינתו במטללאת, מאני
 מילא בר ממטללאת.
 שרגא שיי בסוכה גדולה,
 בסוכה קטנה חוץ לסוכה.
 ירדו גשמים מאמתי מותר
 ליפנות כו'. תנא משתחיה
 המקפה של גריסין. וכן
 יא הווי נשיב זיקא
 וקא מייני ציבי באפה,
 אורב ליפנות. ת"ד היה
 סוכה בסוכה וירדו גשמים
 וירד, ופסקו גשמים, אין
 מטרין אתו עלילות
 (כ) עד שיאור ויעלה עמוד
 השחר. וישעיל לא סוף
 דבר שמוח מקפת גריסין,
 אלא אפי' מקפת כל דבר.
 תני כשם שמנינו מפני
 הגשמים, כך מפנין מפני
 השרב ומפני היתושין. רבן
 גמליאל ור' אליעזר היו
 נכנסין ויוצאין כל הלילה.
 הדרן למדידהו' דר' גנא
 הווי לחד מן קרובהו
 דנשיא יצא אין מטרין
 אותו לחזור, ולא שמע אר
 דרבן גמליאל ור' אליעזר.
 פ"קא לעבד שבא למוזב
 כוס [לרבין] ושפך הקיתון

מנא דמיכ"א. עקרות לאחר שאכלו בן ז' זרין להויליא מן הסוכה
 משום מילאוס כך פירש בקונטרס וי"מ כגון קדירות ואני
 דלישא וטעמא דכעין מדורו בעיני והני אין רגילין להיות צבית לירה
 אלא ציט יט להם לצדס' וכן פירש בה"ג כגון קדרי ושפודי וכו' טוי וכו'

תפי: ואמרי לה בר במטללאת.
 אין שרגא מעיינא דלחתיס דלמנא
 דמילא דר ממטללאת היינו צענה
 שאין משתמש בן דשעת סעודה
 אוכל בקערה בסוכה אבל שרגא
 צעודו דולק ומשתמש לו לאורו אסור'^ג
 כדמוכח לקמן פרק ג' וז' וערה ו'^ד
 מה. וס' לתנן גבי צינעי של חג
 גמר מלאכול לא ימיר סוכמו משום
 דאי מתרמי ליה סעודתא אכיל צנוה
 אבל מוריד את הכלים מן המנחה
 ולמעלה מפני כבוד יוס שמואל
 כמכין עמנו לקראתו למקום שיעמוד
 שם הלילה ואמרין בגמרא אין לו
 מקום להוריד כלי זרין לאכול (ה)
 זה ציוס טעם האחרון מה יעשה
 ויזיח שאינו כמקוץ על המזוזה
 לעשות סוכה שמונה ימים מלדיק
 זה את חג ומתחשיב לה היכילא
 צעטת הדלקה שמע מינה דאסור
 צמג ושמא היינו טעמא דמשום
 דמוקמינן בסוכה קטנה וחישינן שמא
 מדלג נקט מעיל את חג דכניט'
 התם מעיל זה מאני מילא':

הדרן עלך הישן

ת"ר בזמן שהחמה לוקה סימן רע לכל העולם כולו משל למה הדבר דומה
 למלך בשר ודם שעשה סעודה להשיביו והניח פנים לפניו כעם עליהם
 ואמר לעבדו מול פנים מפניהם והושבים בחושך תניא רבי מאיר אומר כל
 זמן שמאורות לוקין סימן רע לשונאיהם של ישראל מפני שמלומדין במכותיהן
 משל לסופר שבא לבית הספר ורצועה בידו מי דואג מי שרגיל ללקות
 בכל יום ויום הוא דואג (ה) תנו רבנן בזמן שהחמה לוקה סימן רע לעובדי
 כוכבים לבנה לוקה סימן רע לשונאיהם של ישראל מפני שישיראל מונין
 ללבנה ועובדי כוכבים לחמה לוקה במזרח סימן רע ליושבי מרח במערב
 סימן רע ליושבי מערב באמצע הרקיע סימן רע לכל העולם כולו פניו
 דומין לדם חרב בא לעולם לשק חייז רעב באין לעולם לזו ולזו חרב
 וחיזי רעב באין לעולם לקה בכניסתו פורענות שוהה לבא ביציאתו ממהרת
 לבא וי"א חילוף הדברים ואין לך לב אומה ואומה שלוקה שאין אלהיה
 לוקה עמה שנאמר ויבכל אלהי מצרים אעשה אעשה פסחים ובזמן שישיראל
 עושין רצונו של מקום אין מתיראין מכל אלו שנאמר כה אמר ה' אל
 דרך הגוים אל תלמדו ומאותות השמים אל תחתו כי יחתו הגוים מהמה
 עובדי כוכבים יחתו ואין ישראל יחתו (ה) ת"ר בשביל ארבעה דברים חמה לוקה
 על אב בית דין שמת ואינו נספד כהלכה ועל גערה המאורסה שצעקה
 בעיר ואין מושיע לה ועל משכב זכור ועל שני אחין שגשפך דמן כאחד
 ובשביל ארבעה דברים מאורות לוקין על כותבי (ה) (פלאסתר) ועל מעידי עדות
 שקר ועל מגדלי בהמה דקה בא"י ועל קוצצי אילנות טובות ובשביל ד' דברים
 נכסי בעלי בתים נמסרין למלכות על משהי שמרות פרועים ועל מלוי ברבית
 ועל

פורעניות הבאין בעולם יש להם לישראל לראו ולומר לא בא סימן זה אלא בשבילנו יתיר משאר אומות מפני שהן רגילין ללקות יתיר מכלום:
משל לסופר. מלמד תינוקות: ולעושה בידו. להכות: מי דואג. אי זה מהן ירא שרגיל ללקות: לוקה צמורה. צבך כשהחמה צמורה: **באמצע**
הרקיע. בחגות היום כשעומדת בראש כל אדם: לשק. עשוי מנוחה של עזים והוא דומה לשחור: **חיזי רעב.** משחירין פנים: **לקה צניסוסו.**
שצקעו: פורענות שוהה לזא. כדרך ששוהה צנוה לזא. כדרך שמהיר הסימן לזא:
ויש אומרים חילוף הדברים. לקה בכניסתו פורענות ממהרת לזא שהסימן כשם שאין לו שהות לשמש ציוס שסמוך לשקיעתו הוא כך
 אין שהות לפורענות לזא. ביציאתו שחרית פורענות שוהה לזא כשם שיש לחמה עוד שהות ציוס: **אלהיה.** שרה המליך צעדה כגון סמאל שהוא
 שר של עש: **אל דרך הגוים אל תלמדו.** לעשות כמעשהם ומשתמשו לזונו מאותות השמים אל תחתו: **שביל ד' דברים.** לא שמעתי טעם
 צבך: **מאורות.** ירח וכוכבים: **קוצצי פלאספר.** טערת מוויפס ומתכני עמל לשוס דופי על אדם לכתוב צממו מה שלא היה: **מגדלי צממה**
דק. מחריבין את הארץ שאין יעורר לשמור מלרעות צדה מצריהם: ועל קוללי איגונו טעוים. ואפילו הן שלהן שמשיחין הן ונרמין כצוטיין
 בהקב"ה וצברכתו שמשפיע טובו: על משהי שטרום פרועים. אלא כדי לחזור ולגבות פעם אחרת: ועל מלוי צביות. שמלויין צבילי צבית
 לישראל צבית וכתבי (משלי כח) מרבה הונו צבך ומרצית לחונן דלים יקצנו ואמרין צב"מ (ד' ע'): כגון שצור מלכא שחונן צבן עיני נכרים:
 ועל

הא א ב מיי פ"ו מה'
 סוכה הלכה ס' טו'
 ש"ע אר"ח ס' מל"ט
 פ"א:
 ב ג מ"י ש' הלכה ו'
 טו"ש"ע ש' ספ"ק ה':
 כו ד מ"י ש' טו"ש"ע ש'
 ספ"ק ו':
 פח ה ו ז מ"י ש'
 טו"ש"ע ש' ספ"ק ז'
 וצ"ה"ה':

תורה אור השלם

ו. וצברתי בארץ מצרים
 בליקיה חזק וחיבתי
 כל בבור בארץ מצרים
 מאדם ועד בהמה
 ובכל אלהי מצרים
 אעשה שפטים אני:
 שמות יב כ'
 2. בה אמר ה' אל
 דרך הגוים אל תלמדו
 ומאותות השמים אל
 תחתו כי יחתו הגוים
 מהמה:
 ירמיהו י ב

לעזי רש"י

קרושי"ל. מורה.
 לנטיורי"א. פנה.

רבינו הגנאל

בפניו. תנא אמר לו אי
 אפשר בשמושך. תני מפני
 ד' דברים בעלי בתים
 לוקין ונמסרין למלכות.
 על שמשחין בדם שמרות
 פרועין. ושמלויין ברבית,
 ושפוסקין צדקה ואין
 נותנין. ושפך בידו
 למחות ואינו מוחה. בזמן
 שמאורות לוקין סימן רע
 לאומות. משל למה הדבר
 דומה למלך שעשה סעודה
 [וכו'] בזמן שהחמה
 לוקה סימן רע לאומות,
 שהאומות מונין לחמה.
 לבנה לוקה סימן רע
 לשונאי ישראל, שישיראל
 מונין ללבנה. לק במוחה,
 סימן רע לבני מורה.
 במערב, לבני מערב.
 באמצע, לכל העולם.
 לקה מנין דם. חרב בא
 לעולם. כמין שק, רעב
 בא לעולם. לקה בכניסתו,
 פורענות שוהה לבוא.
 ביציאתו, פורענות ממהרת
 לבוא. ויש אומרים חילוף.
 ובזמן שפושין רצון מקום,
 אין מתיראין מכל אלו.
 שנאמר, ומאותות השמים
 אל תחתו וכו', הגוים יחתו
 ולא ישראל יחתו. ת"ד
 בשביל ד' דברים חמה
 לוקה, על אב בית דין שמת
 ולא נספד כהלכה, ועל
 גערה המאורסה שצעקה
 בעיר ואין מושיע לה, ועל
 משכב זכור, ועל שני אחים
 שגשפך דמן כאחת. ועל
 ד' דברים מאורות לוקין,
 על כותבי פלאסטר, ועל
 מעידי שקר, ועל מגדלי
 בהמה נסה, ועל קוצצי
 אילנות טובים.

(ה) נראה דחפ"ק כאלו וז"ל עד
 שיגמור סעודתו היה יתן מתת
 הסוכה וירדו גשמים וירד און
 מטרין ויוצאין אותו לנגות עד
 שיאור כו'.

א א"מ פ"ה מהלכות
לולב הלכה א סמנ
עשין מד טו"ע א"ח ס"י
תמנע טע"ף א:
ב ב"מ וסמנ ט"ז טו"ע
א"ח ס"י תמנע טע"ף
ה:
ג ג"מ וסמנ ט"ז טו"ע
א"ח ס"י תמנע טע"ף ג:
ד ד"מ ט"ז ט"ז סמנ
ט"ז טו"ע א"ח ס"י
ה ה"מ ט"ז ט"ז ט"ז
טמנ ט"ז טו"ע א"ח
ס"י תמנע טע"ף א ג:

תורה אור השלם

1. וענינו יירוש ארץ והתענגנו על רב שלום: החלים לו יא ולקחתם לכם ביום הזה: פת הקרים והגן עץ עבת וערבי: לפני ה' ושנתתם שבעת ימים: ויקרא כ"ב

רבינו הגנאל

ועל ד' דברים מוקן בעלי בתים יורד לטמון, על עושקי שבר שכיר, ועל כובש שבר שכיר, ועל פורק עול מצוארו ונותנו בצואר חבירו, ונסות הרוח כנגד כולו, ופשוטין הן. לולב הגזול והיבש כ"י, ואוקומנא היבש משום דבעין הדר וליבא, גזול נמי ביום טוב ראשון כתיב לכם, הואי לאו שלכם.

לר"ב יבש פסול. ומפרש בגמרא משום דלימקש לולב לאתרוג דכתביז ביה הדר ולא כמו שפירש הקוטרים משום דכתביז (שמות טו) ואלו ואתרוג דאין ואתרוג אלא למתלה ולא מיפסל צבתי כדמוכח פ"ק (גמ' דף א'): דלמרי רבנן לולב מזה לאוגדו משום שנא' זה אלי ואתרוג לא אגדו כשר והאי יבש דהכא אין לפרש כמו יבש דפרק אין מעמידין (פ"ו דף קט"ו): דתנן החרונים של נכרים יבשים מותרים ומפרש בגמ' יבשים לאחר שנים עשר חדש א' דהא אמרינן לקמן (דף ל"ג) גבי הדס יבש יבשו רוב עליו ונשתייר שם שלשה זדי עליו לחין כשירין אלמא אין היצנות מלוי צבתיים עשר חדש ב' אלא י' לומר יצנות דהכא כמו יצנות און כבוד דתנן בפרק על אלו מומין (בבב"ב דף ל"ג) רבי יוחי בן המושלס אומר יבשה עד שמתא נפרכת בלפורי:

נקטם ראשו. לכאורה מיידי צבתי עליו האמצעיים היוצאין מראש השדרה אבל קשיא בגמרא (דף ל"ג) קאמר רבי יהושע בן לוי ניטלה המיומת פסול והן אותן העלין האמצעיים והא אפילו נקטם ראשו פסול כל שכן נטלו לגמרי א' ורבי לומר דנקטם ראשו מיידי צבז העלין העליונים אי נמי אנטרין ליה לרבי יהושע בן לוי לאשמעינן ניטלה דלקלא דעמיה דחשיב הדר טפי מנקטס א' אי נמי ניטלה אחת מן המיומת דנקטס לא מיפסלה אלא נקטמו שתייהן:

נפרצו ע"יו. צבז עליו איירי כדתינו במסופתא (פ"ב) ופי' בקונטרס שנפרצו מן השדרה שלו ואינן מחוברין אלא על ידי אגודה משמע שרופה לומר שנחלשו לגמרי מן השדרה ולא משמע כן בגמ' דלמרינן נפרצו דעביד כי חופיא והעלין שנחלשו מן השדרה הואי מיקרו כדלמרינן בגמרא (דף ל"ג) אמר רבה לא (ליגוד) איניש לוליבא דהושענא דמשתיירי הואי והוי חליצה כלומר אם ארוך הוא יותר מדאי מן הערבה וצא לקצף מתחת לא יקצף בעודו באגודו דמשתיירי עלי הולב כשנתלש מן השדרה על ידי הקליפה ומן ההויץ עושין חופיא כדלמרינן בהגזול קמח (ב"ק דף ט"ז) היא מאן גזול לוליבא מחבריה ועדיניהו הואי קני מעיקרא לוליבא והשתא הואי ועדיניהו חופיא קני מעיקרא הואי והשתא חופיא וחלק אותם שכן דרך לעשות חופיא: **קפסיק** ותני א' שנא ב"ש ראשון ור"ש ב"ש שני משמע דייק מדקתני סתם ולא מפליג ומיהו היה אמרינן לקמן (דף ל"ג) יקבז וחסר כל שהוא פסול דצי"ט שני כשר כדלמרינן לקמן (דף ל"ג) בגמ' דר' חנינא מטביל ביה ופיסק ביה ומוקי ממני צי"ט ראשון ואי דייק מדקתני גזול ולא קתני שאול הא לקמן בסוף הסוגיא דייק רב נחמן בר יצחק הכי אצל הכה (א) לא ומיהו בירושלמי משמע ק"ת דמשום חזוית לא מיפסיל אלא צי"ט ראשון דמסיק עלה רבי יצחק בר נחמן צבס ר' שמואל כל הפסולין אינן פסולין אלא צי"ט ראשון בלבד תמן אמרינן רובו מנד אחד חוטמו כרובו והיינו במקום אחד דלמרינן לקמן (דף ל"ג) גבי חזוית ומיהו אי יוס ראשון דיוקא על כרחק הדר הוא א' ולא מיפסיל אלא משום דחשיב כחסר ולא מסתבר כלל וי"ל דר' חנינא לית ליה האי קפסיק ותני כמו שמואל דשמעתין דמוקי מחתינן דגזול צי"ט ראשון ומכשיר צי"ט שני אי נמי ברישא דמשנה שייך לדקדק מדתני סתם ולא מפליג אבל כולוהו אחריני אידי דלמרינן ברישא לא מפליג ברישא לא מפליג בסופא ושונה דבריו סתם אף על פי שיש לחלק:

בגמרא (גמ' זני דקלים: **גשרות.** ולבין שלהן ופע"פ שעלין שלהן קטנים מאד ואין עולין עם ארכה של שדרה: **כדי לנענע צו.** מפרש בגמרא (גמ'): שלשה טפחים תהא השדרה כנגד אורכו של הדס וטפח יותר כדי לנענע דבעינן נענוע כדלקמן (דף ל"ג) מעלה ומוריד מוליק ומביא לעגור רוחות רעות וטללים רעים: **גמ' קפסיק ותני פסול:** לא שנא צי"ט ראשון. דחויביה מדרורייתת: **לא שנא צי"ט שני.** ליתיה בנטילת לולב אלא מדרבנן דביום הראשון כתיב ויקרא (גמ'): **בשלא יבש.** פסול דדרבנן נמי כיון דמנחה הוא משום זכר למקדש צעין הדור מנחה: **אמאי לא.** המיכא תיתי למיפסליה: שגאמר

ועל שהיה ספק בידם למחות ולא מיהו ועל שפוסקים צדקה ברבים ואינן נותנין אמר רב בשביל (א) ארבעה דברים ונכסי בעלי בתים יוצאין לטמון על כובשי שבר שכיר ועל עושקי שבר שכיר ועל שפורקין עול מעל צואריהן ונותנין על חבריהן ועל גבות הרוח וגבות הרוח כנגד כולן אבל בענינים כתיב יועניו יירשו ארץ והתענגו על רוב שלום:

הדרן עלך הישן
לולב הגזול יהויבש פסול ג' של אשירה ושל עיר הנדחת פסול הנקטם ראשו נפרצו עליו פסול נפרדו עליו כשר רבי יהודה אומר יאגדנו מלמעלה ציני הר הברזל כשירות (א) לולב שיש בו שלשה טפחים כדי לנענע בו בשר: **גמ' הקא פסיק ותני לא שנא ביו"ט ראשון ולא שנא ביום טוב שני בשלמא יבש הדר בעינן וליכא אלא גזול בשלמא יום טוב ראשון דכתיב לכם (א) משלכם אלא ביום טוב שני אמאי לא א"ר יוחנן מושום רבי שמעון בן יוחי מושום**

ועל שהיה ספק בידם למחות ולא מיהו ועל שפוסקים צדקה ברבים ואינן נותנין אמר רב בשביל (א) ארבעה דברים ונכסי בעלי בתים יוצאין לטמון על כובשי שבר שכיר ועל עושקי שבר שכיר ועל שפורקין עול מעל צואריהן ונותנין על חבריהן ועל גבות הרוח וגבות הרוח כנגד כולן אבל בענינים כתיב יועניו יירשו ארץ והתענגו על רוב שלום:

הדרן עלך הישן
לולב הגזול לולב קף של ממרים והדר גזול הדס וערבה צבאי נפשיה: גזול פסול ולקחתם לכם כתיב משלכם: יבש. דבעינן מנחה מהדרת דכתיב (שמות טו) ואתרוג: של אשירה. אינן שעובדין אותו ע"י (א) ובגמרא (א) מפרש טעמא: ושל עיר הנדחת. משום דלשרפה קאי דכתיב (דברים יג) ואת כל שללה תקבוצו (א) ולולב צבי שיעור ד' טפחים כדלקמן (דף ל"ג) וכיון דהאי לשרפה קאי אין שיעור קיים דכסרוף דמי: נקטם ראשו. פסול דלא הוי הדר: נפרצו עליו. משדרה ואינן מחוברין אלא על ידי אגודה כי חופיא שקורין אשקוב"א לאו הדר הוא: נפרדו עליו. מחוברין הן בשדרה אלא שלמעלה הן נפרדין לכאן ולכאן כענפי אינן: יאגדנו מלמעלה. אם נפרדו עליו יאגדס שיורו עולין עם השדרה כשאר לולבין: **זניי הר הצבז.** מפרש בגמרא (גמ') זניי דקלים: **גשרות.** ולבין שלהן ופע"פ שעלין שלהן קטנים מאד ואין עולין עם ארכה של שדרה: **כדי לנענע צו.** מפרש בגמרא (גמ'): שלשה טפחים תהא השדרה כנגד אורכו של הדס וטפח יותר כדי לנענע דבעינן נענוע כדלקמן (דף ל"ג) מעלה ומוריד מוליק ומביא לעגור רוחות רעות וטללים רעים: **גמ' קפסיק ותני פסול:** לא שנא צי"ט ראשון. דחויביה מדרורייתת: **לא שנא צי"ט שני.** ליתיה בנטילת לולב אלא מדרבנן דביום הראשון כתיב ויקרא (גמ'): **בשלא יבש.** פסול דדרבנן נמי כיון דמנחה הוא משום זכר למקדש צעין הדור מנחה: **אמאי לא.** המיכא תיתי למיפסליה: שגאמר

ועל שהיה ספק בידם למחות ולא מיהו ועל שפוסקים צדקה ברבים ואינן נותנין אמר רב בשביל (א) ארבעה דברים ונכסי בעלי בתים יוצאין לטמון על כובשי שבר שכיר ועל עושקי שבר שכיר ועל שפורקין עול מעל צואריהן ונותנין על חבריהן ועל גבות הרוח וגבות הרוח כנגד כולן אבל בענינים כתיב יועניו יירשו ארץ והתענגו על רוב שלום:

הדרן עלך הישן
לולב הגזול לולב קף של ממרים והדר גזול הדס וערבה צבאי נפשיה: גזול פסול ולקחתם לכם כתיב משלכם: יבש. דבעינן מנחה מהדרת דכתיב (שמות טו) ואתרוג: של אשירה. אינן שעובדין אותו ע"י (א) ובגמרא (א) מפרש טעמא: ושל עיר הנדחת. משום דלשרפה קאי דכתיב (דברים יג) ואת כל שללה תקבוצו (א) ולולב צבי שיעור ד' טפחים כדלקמן (דף ל"ג) וכיון דהאי לשרפה קאי אין שיעור קיים דכסרוף דמי: נקטם ראשו. פסול דלא הוי הדר: נפרצו עליו. משדרה ואינן מחוברין אלא על ידי אגודה כי חופיא שקורין אשקוב"א לאו הדר הוא: נפרדו עליו. מחוברין הן בשדרה אלא שלמעלה הן נפרדין לכאן ולכאן כענפי אינן: יאגדנו מלמעלה. אם נפרדו עליו יאגדס שיורו עולין עם השדרה כשאר לולבין: **זניי הר הצבז.** מפרש בגמרא (גמ') זניי דקלים: **גשרות.** ולבין שלהן ופע"פ שעלין שלהן קטנים מאד ואין עולין עם ארכה של שדרה: **כדי לנענע צו.** מפרש בגמרא (גמ'): שלשה טפחים תהא השדרה כנגד אורכו של הדס וטפח יותר כדי לנענע דבעינן נענוע כדלקמן (דף ל"ג) מעלה ומוריד מוליק ומביא לעגור רוחות רעות וטללים רעים: **גמ' קפסיק ותני פסול:** לא שנא צי"ט ראשון. דחויביה מדרורייתת: **לא שנא צי"ט שני.** ליתיה בנטילת לולב אלא מדרבנן דביום הראשון כתיב ויקרא (גמ'): **בשלא יבש.** פסול דדרבנן נמי כיון דמנחה הוא משום זכר למקדש צעין הדור מנחה: **אמאי לא.** המיכא תיתי למיפסליה: שגאמר

ועל שהיה ספק בידם למחות ולא מיהו ועל שפוסקים צדקה ברבים ואינן נותנין אמר רב בשביל (א) ארבעה דברים ונכסי בעלי בתים יוצאין לטמון על כובשי שבר שכיר ועל עושקי שבר שכיר ועל שפורקין עול מעל צואריהן ונותנין על חבריהן ועל גבות הרוח וגבות הרוח כנגד כולן אבל בענינים כתיב יועניו יירשו ארץ והתענגו על רוב שלום:

הדרן עלך הישן
לולב הגזול לולב קף של ממרים והדר גזול הדס וערבה צבאי נפשיה: גזול פסול ולקחתם לכם כתיב משלכם: יבש. דבעינן מנחה מהדרת דכתיב (שמות טו) ואתרוג: של אשירה. אינן שעובדין אותו ע"י (א) ובגמרא (א) מפרש טעמא: ושל עיר הנדחת. משום דלשרפה קאי דכתיב (דברים יג) ואת כל שללה תקבוצו (א) ולולב צבי שיעור ד' טפחים כדלקמן (דף ל"ג) וכיון דהאי לשרפה קאי אין שיעור קיים דכסרוף דמי: נקטם ראשו. פסול דלא הוי הדר: נפרצו עליו. משדרה ואינן מחוברין אלא על ידי אגודה כי חופיא שקורין אשקוב"א לאו הדר הוא: נפרדו עליו. מחוברין הן בשדרה אלא שלמעלה הן נפרדין לכאן ולכאן כענפי אינן: יאגדנו מלמעלה. אם נפרדו עליו יאגדס שיורו עולין עם השדרה כשאר לולבין: **זניי הר הצבז.** מפרש בגמרא (גמ') זניי דקלים: **גשרות.** ולבין שלהן ופע"פ שעלין שלהן קטנים מאד ואין עולין עם ארכה של שדרה: **כדי לנענע צו.** מפרש בגמרא (גמ'): שלשה טפחים תהא השדרה כנגד אורכו של הדס וטפח יותר כדי לנענע דבעינן נענוע כדלקמן (דף ל"ג) מעלה ומוריד מוליק ומביא לעגור רוחות רעות וטללים רעים: **גמ' קפסיק ותני פסול:** לא שנא צי"ט ראשון. דחויביה מדרורייתת: **לא שנא צי"ט שני.** ליתיה בנטילת לולב אלא מדרבנן דביום הראשון כתיב ויקרא (גמ'): **בשלא יבש.** פסול דדרבנן נמי כיון דמנחה הוא משום זכר למקדש צעין הדור מנחה: **אמאי לא.** המיכא תיתי למיפסליה: שגאמר

ועל שהיה ספק בידם למחות ולא מיהו ועל שפוסקים צדקה ברבים ואינן נותנין אמר רב בשביל (א) ארבעה דברים ונכסי בעלי בתים יוצאין לטמון על כובשי שבר שכיר ועל עושקי שבר שכיר ועל שפורקין עול מעל צואריהן ונותנין על חבריהן ועל גבות הרוח וגבות הרוח כנגד כולן אבל בענינים כתיב יועניו יירשו ארץ והתענגו על רוב שלום:

הדרן עלך הישן
לולב הגזול לולב קף של ממרים והדר גזול הדס וערבה צבאי נפשיה: גזול פסול ולקחתם לכם כתיב משלכם: יבש. דבעינן מנחה מהדרת דכתיב (שמות טו) ואתרוג: של אשירה. אינן שעובדין אותו ע"י (א) ובגמרא (א) מפרש טעמא: ושל עיר הנדחת. משום דלשרפה קאי דכתיב (דברים יג) ואת כל שללה תקבוצו (א) ולולב צבי שיעור ד' טפחים כדלקמן (דף ל"ג) וכיון דהאי לשרפה קאי אין שיעור קיים דכסרוף דמי: נקטם ראשו. פסול דלא הוי הדר: נפרצו עליו. משדרה ואינן מחוברין אלא על ידי אגודה כי חופיא שקורין אשקוב"א לאו הדר הוא: נפרדו עליו. מחוברין הן בשדרה אלא שלמעלה הן נפרדין לכאן ולכאן כענפי אינן: יאגדנו מלמעלה. אם נפרדו עליו יאגדס שיורו עולין עם השדרה כשאר לולבין: **זניי הר הצבז.** מפרש בגמרא (גמ') זניי דקלים: **גשרות.** ולבין שלהן ופע"פ שעלין שלהן קטנים מאד ואין עולין עם ארכה של שדרה: **כדי לנענע צו.** מפרש בגמרא (גמ'): שלשה טפחים תהא השדרה כנגד אורכו של הדס וטפח יותר כדי לנענע דבעינן נענוע כדלקמן (דף ל"ג) מעלה ומוריד מוליק ומביא לעגור רוחות רעות וטללים רעים: **גמ' קפסיק ותני פסול:** לא שנא צי"ט ראשון. דחויביה מדרורייתת: **לא שנא צי"ט שני.** ליתיה בנטילת לולב אלא מדרבנן דביום הראשון כתיב ויקרא (גמ'): **בשלא יבש.** פסול דדרבנן נמי כיון דמנחה הוא משום זכר למקדש צעין הדור מנחה: **אמאי לא.** המיכא תיתי למיפסליה: שגאמר

(א) ויטין (ג). (ב) [חא]:
(ג) ופי' טוס' לקמן לא:
(ד) [לקמן לא].
(ה) [לקמן לא].
(ו) [לקמן לא].
(ז) [לקמן לא].
(ח) [לקמן לא].
(ט) [לקמן לא].
(י) [לקמן לא].
(יא) [לקמן לא].
(יב) [לקמן לא].
(יג) [לקמן לא].
(יד) [לקמן לא].
(טו) [לקמן לא].
(טז) [לקמן לא].
(יז) [לקמן לא].
(יח) [לקמן לא].
(יט) [לקמן לא].
(כ) [לקמן לא].

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה קפסיק ותני וכו' אצל הכה עדיין לא חסיק לדעתיה:

לעיו רש"י

אשקוב"א. כטאטא.

מוסף רש"י

נקטם ראשו. ראשו. הגבוה שבו, אם נתקף ראש שני עליו הגבוה מכולן קורא ראשו (סידור רש"י ס"ו רע"ט). הדר בעינן מנחה הדוריה צעין, והואל ומזכיר שם שמים עליו (לקמן לו).

מוסף תוספות

א. כי מה ענין זה אצל זה דהתם כיון דכל י"ב חודש איכא שם לחלוותי יין הרי זה אסור אבל הכה תוך י"ב חודש הוא מתייבש ובטל הדר. רע"ב. דהאיך שתיירו בו עולין לחין לאחר שנים עשר חודש. התמסס. ג. דאיך לך נקטם יותר מנטילת התומת ומשפט דוקא ניטלה אבל נקטם כשר. תוס' צ"ק ג. ד"ה יעלה. ד. ת. והרי דוקא נקטם ראשו פסול שהוא מקום הנראה ואינו הדר אבל ניטלה התומת שאינו נראה חסר ששאר העלין עולין למעלה ומתבזק ע"י אגודה היא כשר לפיכך הוצרך לומר ניטלה התומת פסולה. שגלי הלקט ס' שג. ה. והבא משמע דכל שאינו הדר פסול כל שבעה. רע"ב. א. דאי טעמא משום חסר מאי נפקא מינה בין רובו למיעוטו או בחוטמו. תוס' הל"ט. לקמן לה: ד. [דלמא מקרא נדרש לפניו ולא לאחר ולכפ' הוא דקאי איום הראשון אבל הדר אבליה קרא קאי שאין יום האי נדרש לאחריו דהיינו הדר. רע"ב. ופי' אמרי.

